

Шапенко Людмила Олександрівна

фахівець I категорії Національного авіаційного університету

Миронець Оксана Миколаївна

старший викладач Національного авіаційного університету

СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ ГРОМАДЯН ЯК СПОСІБ РЕАЛІЗАЦІЇ ФУНКЦІЙ ПРАВА

Державна влада, що визнає право, і одночасно обмежена ним, вважається справедливою державою. Функціональний зміст сучасної правої держави полягає у реалізації прав та свобод людини і громадянина, що є соціальною цінністю всього людства, вдалим сполученням загальнолюдських та державних інтересів [1, 32]. Україна є демократичною державою, де забезпечується планування права та можливість у рамках закону здійснювати захист соціальних прав.

Соціальне призначення права визначається закономірностями суспільного розвитку та виражається у юридичній формі. Виходячи із цих закономірностей та внутрішніх причин розвитку суспільства, формуються правові положення (функції права), тобто основні напрями права, у межах яких врегульовуються певні суспільні відносини з метою охорони цінностей, що є найбільш важливі та необхідні у даний історичний момент. Так із розвитком ринкових відносин особливо гостро постало питання забезпечення соціальних прав людини.

Врегульованість та забезпечення суспільних відносин в галузі соціального захисту, їх закріплення і охорона – є одним з найважливіших соціальних завдань права. Реалізація саме цієї функції, вирішення зазначених важливих завдань щодо соціального захисту надає різноманітним соціальним відносинам необхідну стабільність, створює умови для успішного прогресивного розвитку особи, держави і суспільства.

Протягом життя кожна людини знаходиться перед небезпекою настання обставин, які можуть безпосереднім чином вплинути на стан її здоров'я та

призвести до втрати заробітку – основного джерела засобів до існування. Побороти ці обставини, у більшості випадків, самотійно особа не може, оскільки вони визначаються об'єктивними соціально-економічними умовами, тісно пов'язані із трудовою діяльністю і майже не залежать від волі особи. Проте, вони впливають на соціальну стабільність суспільства і тому, держава бере на себе певну відповідальність за їх настання і створює систему соціального захисту. Отже, соціальний захист у широкому значенні цього терміна становить окрему ланку суспільних відносин, що існують у державно організованому суспільстві, з приводу забезпечення достатніх можливостей особи для її всебічного розвитку та її нормальної життєдіяльності [2, 3].

Важливим кроком на шляху становлення системи соціального захисту в Україні стало прийняття Конституції та ряду законів, що визначають систему соціального страхування та гарантії реалізації соціально-економічних прав громадянами в умовах ринкової економіки. Так, стаття 46 Конституції України (далі Конституція) закріплює право громадян на соціальний захист, що включає право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом. Це право гарантується загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням за рахунок страхових внесків громадян, підприємств, установ і організацій, а також бюджетних та інших джерел соціального забезпечення; створенням мережі державних, комунальних, приватних закладів для догляду за непрацездатними [3].

Аналізуючи статті Конституції, необхідно зауважити, що суб'єктами соціального захисту є не лише особи, які в силу об'єктивних обставин втратили роботу (безробітні), пенсіонери, хворі, інваліди тощо. Проголошуючи у ст. 50 Конституції, наприклад, право громадян на безпечне і здорове довкілля [3], держава тим самим гарантує соціальний захист кожному громадянину, а не тільки тим, що постраждали внаслідок техногенних катастроф. Або ж, створюючи можливості здобуття освіти своїм

громадянам, держава піклується про кожного з них, забезпечуючи гарантії соціального захисту права на освіту, закріплені у ст. 53 Конституції [3].

Сьогодні основна увага держави приділяється утвердженню прав і свобод людини в усіх сферах взаємодії з державою та її органами, держава застосовує засоби захисту людини, гарантує соціальну захищеність всіх громадян. У цьому процесі основна роль належить праву, перш за все конституційному та адміністративному. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Її головним обов'язком є утвердження і забезпечення прав та свобод людини, а також можливість захисту порушення цих прав і свобод. Згідно ст. 55 Конституції у разі порушення законних прав і свобод кожен громадянин має право на звернення за захистом до суду, до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, а також до відповідних міжнародних судових установ чи до інших органів міжнародних організацій, членом або учасником яких є Україна [3].

Відповідно до Конституції України держава гарантує всім громадянам реалізацію їх прав у сфері соціального захисту шляхом:

- створення розгалуженої мережі закладів соціально-культурних послуг та соціального забезпечення;
- організації та проведення системи державних та громадських заходів щодо забезпечення соціального захисту населення;
- надання громадянам гарантованого рівня матеріального та соціального обслуговування, що визначається на підставі соціальних нормативів;
- забезпечення державного та громадського контролю за здійсненням права на соціальний захист;
- встановлення відповідальності за порушення прав і законних інтересів громадян щодо соціального захисту [3].

Державно-правовими засадами соціального захисту є страхування та адресність, а організаційно-правовими формами соціального захисту людини і громадянина – загально-обов'язкове державне соціальне страхування, яке передбачає сплату застрахованою особою страхових внесків та адресна

соціальна допомога, розмір якої залежить від доходу особи та прожиткового мінімуму, який встановлюється законодавством. Система соціального захисту громадян включає такі елементи:

- пенсії;
- допомога по безробіттю;
- систему короткострокових грошових допомог при народженні дитини;
- програму допомоги сім'ям з дітьми;
- державні програми дотацій та житлових субсидій;
- допомога на поховання;
- державну систему охорони здоров'я;
- державну систему освіти;
- соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок аварії на Чорнобильській атомній електростанції.

Підводячи підсумки, необхідно зазначити, що згідно статті 1 Конституції Україна є суверенною, незалежною, демократичною, соціальною та правовою державою. При цьому наголошується, що людина, її здоров'я, честь та гідність, недоторканість і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю [3]. А права і свободи людини, та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Забезпечуючи реалізацію соціальних прав і законних інтересів людини, держава в повній мірі виконує соціальну функцію. Важливою складовою цієї функції є напрям діяльності держави із соціального захисту населення, який реалізується через відповідне законодавство. Це дає підставу говорити про соціальну функцію права, тобто про правовий вплив на соціальні відносини. Саме з метою здійснення соціальної функції права приймаються закони, нормативні акти уряду, міністерств та відомств, органів виконавчої влади і місцевого самоврядування, які спрямовані на регулювання суспільних відносин в сфері соціального захисту.

Захист громадян як то, працездатних чи непрацездатних, людей літнього віку, дітей та неповнолітніх осіб, а також кожної людини, що

втратила джерела засобів існування з незалежних від неї причин, є пріоритетним чинником державотворення в цивілізованому суспільстві і знаходить своє закріплення в законодавстві.

Питання організації та здійснення соціального захисту не є новими в діяльності нашої держави, проте зміни у суспільстві змушують вести пошуки нових форм і методів роботи у соціальній сфері, реформувати організаційну структуру системи державного управління з метою вжиття дієвих заходів в сфері соціального захисту, формувати нові підходи до самого поняття соціального захисту, змінювати роль держави у його здійсненні, розвивати нові інститути соціального захисту. Суттєво змінилася роль соціального страхування і соціального забезпечення. Зокрема, держава забезпечує лише осіб, які самотійно неспроможні утримувати себе та членів своєї сім'ї; в інших випадках, особа забезпечує себе самотійно через систему загальнообов'язкового державного соціального страхування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Пильгун Н.В. Права людини в контексті правової держави / Н.В. Пильгун // Становлення та розвиток юридичної освіти в Національному авіаційному університеті: [Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції До Дня науки, Київ, Національний авіаційний університет, 16 травня 2013 р.] – К.: Комп'ютерпрес, 2013. – С. 32-36.
2. Конституція України від 01.02.12 // Відомості Верховної Ради України. – 2012. - №10. – Ст. 68.
3. Право соціального забезпечення України: Навчальний посібник / За заг. ред. П.Д. Пилипенка. – Вид. 3-є, змін. і доп. – К. : 2012. – 232 с.